

משפט התורה או משפט המדינה

הגאון רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א

שופט בית המשפט העליון דב לוין, בביקורו במוסדות 'מגדל אור' לפני למעלה מעשור, ביקש להחכים בכל הקשור לניכור ולמרחק שבין הציבור החרדי לבית המשפט. "למה נמנע הציבור התורני, מלהביא את סכסוכיו בפני בית המשפט במדינה היהודית ששופטיו יהודים?", שאל אותי אז.

השיבותיו בעדינות כי אנו, בני ישראל, זכינו שבנו בחר ה' מכל העמים ונתן לנו את תורתו. התורה שקיבלנו במעמד הר סיני נצחית היא, ונותנת חיים לעושיה, ואינה דומה תורת חיים לכל חוקי המדינה ואורחותיה.

"בכל זאת", התריס בפניי השופט, "את חוקי התורה אני לא תמיד מצליח להבין. איך זה שאדם שגנב מרעהו, נמכר ונעשה לעבד למשך שש שנים? בעיניי, כך השופט, "זו דוגמה לעונש מוגזם שמטילים על אדם".

ענית לו: "שופט נכבד, נגעת בנקודה רגישה, ואשיב לך עליה מניסיוני. עשרות בשנים אני עוסק בשיקום אסירים בבתי הסוהר בישראל. זכורני: לפני ארבעים שנה, כשהתחלתי את הפעילות שלי, ראיתי את האווירה הקשה שבין הסוהרים לאסירים.

"ראיתי את היחס המנוכר שקיבל האסיר, והבנתי את חוקי התורה. חז"ל מלמדים אותנו (קידושין כ, א) 'כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו'. לומדים זאת מהכתוב 'כי טוב לו עמך' – עמך במאכל ועמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר. תוספות שם מביאים מהירושלמי, שאם אין לו אלא כרית אחת, ייתן אותה לעבד. הלוא מדובר בגנב שנמכר בגניבתו, כי אין לו מה לשלם. ומדוע זה חלה חובה לתת לו את הכרית? הוא יישן על המיטה – ובעל הבית על הרצפה!?"

"התורה מלמדת אותנו את העומק שבדבר. איך נולד גנב? אין זאת אלא מפני שהגיע מבית של עניות ודוחק, שפלות ודלות. כתוצאה מכך לא קיבל חינוך ראוי, והתנהגותו בהתאם. אומרת התורה: מכור אותו לעבד שש שנים, כבד אותו, תן לו את הכרית שלך ומיטב המאכלים. או אז הוא יראה לנגד עיניו התנהגות ראויה, יחקה אותה ויאמץ אותה אל לבו.

"לא זו אף זו. גם לאחר שהוא עוזב את בית אדוניו – חלה עליך מצוות הענקה, הענק תעניק לו (דברים טו, יד), על מנת לבסס לו את החיים ולאפשר לו לפתוח דף חדש.

"לעומת זאת, בית המשפט הישראלי אכן שופט אותו לתקופת מעצר בת פחות משש שנים, אבל הדבר משפיע עליו בצורה שלילית. הוא נפגש שם עם אנשים מפוקפקים ולומד מהם שיטות מתוחכמות. הוא יוצא בלי פרנסה, ולרוב גם חוזר לסורו. המציאות הנהירה לי היטב מוכיחה היום, כי יותר מ-80% מהאסירים חוזרים לבית הסוהר!"

הוא הנהג בראשו כשומע לדבריי, הגם שלא בהכרח הסכים עמם. הוספתי וסיפרתי לו סיפור מופלא מאת אבי מורי ראש הישיבה, רבי ישראל גרוסמן זצ"ל.

"אמי ע"ה היתה הולכת בכל שבוע לשוק במאה שערים, ועורכת קניות לכבוד שבת. שבוע אחד, בעודה נושאת את הסלים הכבדים בדרך לביתנו, הופיע מולה בחור צעיר והציע לה עזרה. אמי שמחה והסכימה. כעבור שבוע שוב ניגש הבחור והציע את עזרתו. אמי הופתעה מנדיבות לבו, הפקידה בידיו את הסלים הכבדים והתעניינה בזהותו. התברר כי הוא לומד בישיבה באזור.

"כששבה אמי הביתה, הבחינה כי חסר לה שטר של מאה ש"ח בארנקה. היא קישרה מיד ואמרה לאבי כי בדעתה לפנות לישיבה, שם לומד הבחור, ו'לטפל' בו. אבי הניא אותה ואמר לה: 'חס וחלילה! אני רוצה לשוחח עם הבחור'.

"הבחור הופיע בביתנו, ואבי התעניין בו ובמצבו. הוא התייפח בבכי מר וסיפר לאבא, כי הוריו מתגוררים באחת מערי הפיתוח, והבית שבו הוא גדל הרוס לגמרי. כיום הוא מתגורר במאה שערים, אצל אדם שאין לו במה להאכילו, ומרוב רעב עשה מה שעשה.

"אבא הניח יד מרגיעה ומלטפת על הבחור ואמר לו: 'מהיום, זה הבית שלך! כאן תאכל, כאן תישן!'. הבחור, שעד לרגע זה היה מלסטם את הבריות, הפך לבן-בית בביתנו, אוכל מפתנו וסועד על שולחנו. זו היתה התרופה הטובה ביותר לחוליו, לשלבו בסביבה בריאה, לכבדו ולהעניק לו חום ואהבה שהיו כה חסרים לו.

"לא נרגע אבא זצ"ל עד שמצא עבורו שידוך הגון, וראה אותו עומד תחת החופה. זהו 'עמו במאכל עמו במשתה' שאמרו חכמינו, הוספתי לשופט הנדהם.

במסגרת הסיוע בקמפוס נכנסנו ל'כולל'. זה המקום שבו לומדים אנשים שהיו אסירים שנים רבות, וב"ה חזרו בתשובה והפכו לתלמידי חכמים.

בכניסתנו עמד אחד האברכים, ומסר שיעור בפני הלומדים. הוא ישב בכלא יותר מ-11 שנים. בראותו אותנו פסק האברך מלימודו ואמר: "כבוד השופט, יישר כוח!".

בית המשפט

לעילוי נשמת

הרב אלטר אהרן יצחק

הרשקוביץ זצ"ל

י"ז בטבת תשע"ו

עלות העלוך לשבת

200 ₪ בלבד

בנק דיסקונט סניף 56

השבון 61135

ע"ש: SHCH office

אסמכתא למייל:

Shuly3910@gmail.com

הפצה: אלעד, חדרה, נתניה,
בני ברק, פתח תקווה, רחובות,
מודיעין עילית ואחיסמך

"על מה?" תמה השופט. "תודה רבה ששלחת אותי לבית הסוהר. שם נפגשתי עם מלאכי השיקום, והודות לתוכניתם אני כאן בדרך התורה".

היה זה אחד מחניכיו של רבי חיים גולומבק, ראש הכולל במגדל העמק, שבתקופה ההיא מסר את נפשו יותר מחמש שנים עבור תכנית השיקום. הוא, עם אחי רבי בנציון שליט"א, עשו מהפך גדול בבתי הסוהר.

נרגש כולו הסמיק השופט והפטיר: "זו הפעם הראשונה שמישהו מודה לי על שהענשתי אותו". ביוצאו מהביקור הפטיר לי בלחישה: "התוודעת? היום לך שמשפט התורה הוא משפט האמת!".

למה צריך לקיים מצוות?

הרב יהודה רובן שליט"א

היהדות היא דת גלויה שחובותיה מעשיים וברורים. היא אינה מכילה רק אמונה מופשטת השוכנת בסתר הלבבות. היהדות דורשת עמידה באתגרים, לעתים עד כדי נכונות של האדם למסור את נפשו למען קידוש שם שמים. ואמנם, רבים הם היהודים שבעת מבחן השליכו את נפשם מנגד על קידוש ה'. מעשיות זו של המצוות מקיפה את כל תחומי החיים. המצוות מייחדות את העם מיתר עמי תבל. "יהודי בלב", הוא יהודי הפוטר את עצמו ממצוות מעשיות. הוא טוען שיהדותו תופסת מקום נכבד בלב, ודי לו בכך. טעמן של המצוות המעשיות אינו מוכר לו, ויתכן שאף לא ניסה לטעום אותן. ברור, שלא תודות ליהדות קלילה מסוג זה אנו נחשבים לעם נבחר. היהודי נתבע להצדיק במעשיו את הבחירה שבחר בו ה', לא רק בלב פנימה. מול הבחירה המעשית של ה', עליו לבחור באופן מעשי בטוב.

אין ביכולתנו לדעת כיצד משפיע חילול שבת על המתרחש בעולמות העליונים. סודות הבריאה אינם ידועים לנו. עלינו לנהוג לפי הוראות אלו ללא סטייה, שאם לא כן, אנו מקלקלים את המערך הנפלא שנברא בימי בראשית, וממשיך להתקיים בהשגחה פרטית מכוונת מדי רגע.

האמונה בבורא שהינו רם ונישא, ומצוי מעל חוקי הטבע, שהרי הוא זה שברא אותם, מחייבת לאמץ השקפה זו גם בהקשר למצוות. האמונה באלוקיותו של הבורא, הופכת גם את המצוות לאלוקיות. אין באפשרותו של בשר ודם, ילוד אשה, לערוך חשבונות ומאזנים אודות חשיבות המצוות וחיוניותן. האדם מוגבל על ידי חמשת חושי, בעוד שעולמן של המצוות הינו עלום ושורשן בגבהי מרומים.

האמונה נובעת מהידיעה שהתורה אינה יצירה אנושית, והיא ניתנה קבל עם ועולם מן השמים. האמונה משווה לתורה מעמד עליון בסולם הערכים של בני אנוש. ה', בורא האדם ויוצרו, מכיר את כוחותיו, אפשרויותיו ומגבלותיו, דרישות גופו וצרכי נפשו. האדם מורכב מגשמיות ומרוחניות. האיזון בין שתיהן על פי משפטי ה', הוא תחום המצוות המעשיות. מצוות התורה חובקות זרועות עולם, הן מקיפות, את כל תחומי החיים ואדם המקיימן מתקרב לבוראו באורח חייו ובכל הוויתו. ביסוד החיוב לקיים מצוות, קיימת ההנחה שהאדם אינו מסוגל לשמור לאורך ימים על רמה מוסרית ודתית נאותה, אם הוא מתבסס על עקרונות מופשטים בלבד. היצרים הטבועים באדם הינם כבירים ובעלי כוח התנגדות רב מכדי שהוא ישלש

בהם מכוח ההכרה בלבד. ללא מצוות מעשיות, המאבק בין היצרים לבין הרעיונות - מוכרע מראש לטובת היצרים.

אותו מהלך מסייע לאדם להגיע גם לקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך". כאשר אדם מעוניין בחפץ של זולתו, יאמר לו שכלו: אמנם רצונך בחפץ זה, אולם הוא של חברך ואסור לך לקחתו. הדבר יוסיף רבות להתחשבות בזולת ולהגברת ערכו.

כדי שיעמוד האדם במשימותיו, דרוש לו חינוך מתמיד. הוא זקוק לתרגול יום-יומי שיזכיר לו בדרכים ישירות ועקיפות את העקרונות הגדולים שלאורם עליו לחיות. לדוגמה, לא די לו לאדם שידע שיש א-ל אחד, אלא עליו לומר זאת בפיו פעמיים ביממה: "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד!" מלבד זאת, עליו לכתוב דברים אלו, להכניסם לתפילין ולהניח אותם מידי יום. כמו כן, עליו לכתוב פרשיות נוספות ולשים אותן על המזוזות שבפתחי ביתו.

המצוות מסייעות לכל יהודי, גם כאשר הוא עוסק במעשים יום-יומיים, להמשיך להיות קשור לרעיונות ולעקרונות נעלים. הוא חי אותם ולובש אותם. הם הופכים לחלק מהווייתו, לבשר מבשרו. המצוות מסייעות לאדם להיות ער לרעיונותיה של היהדות, לסלול דרך חיים עמוקה ומלאה תוכן רוחני.

זאת ועוד, חזונות מוסריים גדולים ומקיפים, אולי דוקא משום שהם כה גדולים, קשים הם ליישום בחיי היום יום הפשוטים. לכן, דוקא המצוות המעשיות הן המרכיב העיקרי של החינוך התמידי, והן המיישמות את הרעיונות ומקרבות אותם ללב. המצוות המעשיות מעניקות למערכת עדינה זו של הרעיונות שלד יציב. הביטוי המעשי הברור של הרעיונות נותן גם אפשרות לביקורת עצמית מעמיקה ומעשית יותר. דווקא בדורנו הלוקה ברדידות מדאיגה של עיקרי המוסר היסודיים, קיימת משמעות מכריעה למהלכים מעשיים אלו.

רעיונות גדולים ומקיפים נתפסים בעיקר על ידי אנשים גדולים בשעותיהם היפות ביותר. לעומת זאת המצוות המעשיות מתאימות לכל אדם ובכל שעה, והן מסייעות לו להתקשר גם לרעיונות עצמם. פעם למד גר על מצוות סוכה. הוסבר לו שהסוכה היא זכר לענני הכבוד שהיו מחסה לבני ישראל בצאתם ממצרים. שאלו את הגר: מדוע לדעתך יש צורך להקים סוכה מקרשים ומענפים, מדוע אין די בכך שבזמן החג נזכר שבצאתנו ממצרים היינו מסוככים בענני ה'? לאחר הרהור הוא השיב: לזכור ולהרגיש שלפני אלפי שנים היינו תחת ענני ה', הוא ענין אפשרי לקומץ אנשי מעלה בלבד. לעומת זאת, לבנות סוכה יכול כל יהודי. למראה הסוכה, טבעי שהוא ישאל את עצמו: לשם מה נעשים כל המעשים הללו? מדוע עלי לצאת מביתי ולשבת בסוכה ארעית? השאלות הללו יכונו אותו לזכור את ענני ה' שזכינו לחסות בהם בצאתנו ממצרים. האיש הפשוט ירגיש מעט, האדם הגדול ירגיש ביתר עומק, אך כולם יחד יכללו במערכת היהדות שמצוותיה מחדירות ללב האדם את תוכן המצוות ואת רעיונותיה של התורה.

תשובה זו מתאימה לכל מצוה ומצוה. דוקא המצוות המעשיות הן ההופכות את חיינו לחיים רוחניים והן המשמרות על רעננות הרעיונות ועל עומקם.

לתפוצת 'האמונה' במייל
shuly3910@gmail.com

מהי אמונה פשוטה?

הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצוק"ל

הבה אתאר לכם מהי אמונה פשוטה המביאה לייחוד ה' מושלם. מעשה זה שמעתי מת"ח נודע אודות עו"ד ידוע באנגליה, שהיה שומר תומ"צ אך לא היה מהדר במצוות. באחד הימים הוא מופיע בפני הרב ובפיו שאלה: "נמצא אני בצרה גדולה בעקבות משפט גדול שמתנהל נגדי, בגין הגנה שהענקתי ללקוח רמאי שהפיל אותי בשקריו, ואינני רואה מוצא מלבד לפנות לבורא העולם, שהוא היחיד שיכול לחלצני ממיצר במצב כה מסובך".

מששמע זאת הרב הגיב בחיוב: "מצויין! אם כך תפנה אליו, לאביך שבשמים, ובקש ממנו רחמים. בוודאי ייעתר לתפילותיך!". השיב לו אותו יהודי: "זו צרתי! אכן מאמין אני בכל ליבי שהוא היחיד המושיע, אך הבטחתי לו כי יתן לא אבקש ממנו ישועה... ואיך לא אעמוד בדיבורי?"

משהבחין אותו יהודי כי הרב מתקשה להבינו, פתח לפניו את צפונות ליבו והחל לספר: "לפני מספר שנים הוזמנתי לאוסטרליה לצרכי עבודה. יצאתי לשהות של ששה-שבעה חדשים, לקחתי עמי בנסיעתי את בתי היחידה והאהובה שהיתה אז בת שבע שנים. בהיותנו שם באוסטרליה חלתה לפתע הילדה, ולאחר סדרת בדיקות התברר כי מדובר במחלה קשה ביותר. מיד פתחו בסדרה של טיפולים, אבל עברו כמה שבועות ומצבה הלך ונעשה גרוע יותר ויותר, עד שיום אחד - היה זה בשבת - אמר לי הרופא כי מצבה קריטי ולא נותרו לה אלא שעתיים-שלוש בלבד לחיות. הייתי מזועזע ונחרד לשמע הבשורה הנוראה, ולא ידעתי כיצד אוכל להושיע לבתי היחידה. בצר לי נזכרתי כי יש יחיד בעולם שממנו ניתן לבקש, אפילו אם חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, והחלטתי ללכת מיד לבית הכנסת.

"הרבה לא ידעתי אודות יהדות, זולת זאת זכרתי, שביום שהייתי בר מצוה לקח אותי אבי לבית כנסת והנחתי תפילין. לא השתהיתי, והתחלתי לחפש בית כנסת. היתה זו כבר שעת הצהריים, ואחר זמן מה מצאתי בית כנסת. הוא היה ריק מאדם אך לשמחתי הוא היה פתוח. נכנסתי פנימה, ובהיות לבי מר עלי פרצתי בבכי עז שנמשך שעתיים ללא הפוגה. בתוך בכיי שאגתי בצעקות: 'רבש"ע, אני מוכרח לבקש ממך דבר, ואני מבטיח לך שיותר לא אבקש עוד משהו! אני מאמין שרק אתה היחיד שתוכל להושיעני בעומק צרתי. באתי לבקש ממך שבתי האהובה תישאר בחיים!'. עוד זמן מה התמוגגתי בבכיי, עד שלפתע חשתי הקלה פושטת בלבי. באותו רגע גמרתי אומר שמהראוי לחזור לבית החולים ולשאול למצב בתי. בשובי לבית החולים, ליד מיטת בתי מקדם הרופא את פני: 'דבר פלא מאוד מוזר אירע לנו. היא פקחה את עיניה!'. הרופא לא היסס וערך לה בדיקה, ובסיומה אמר לי: 'תראה, יש תקוה!'".

למחרת בבוקר כשחזר שוב האב לבית החולים, היא כבר ביקשה מעט מים. כך החל תהליך מופלא של שיקום הילדה, שכעבור שבועיים כבר ירדה מן המיטה. משהגיעה למצב זה החליטו מיד לעשות לה בדיקות יסודיות, והתוצאות הדהימו את כולם: נס ופלא! אין שום דבר! הרופאים השתוממו ממש ואספו את כל רופאי העיר כשהם מציגים בפניהם את הצילומים הראשונים לעומת הצילומים

החדשים, וכולם הפטירו ואמרו שאין זה אלא נס משמים!

סיים עורך הדין את סיפורו ואמר לרב: "עתה הלא שמעת, הבטחתי לה' שלא אבקש יותר, ואיך אוכל להפר הבטחתי?".

אמר לו הרב: "אין בכך כלום. וכי חושב אתה שהיחיד מכולם שיכול להושיע, יותר מאחור למול תחנוני בניו שיכולים להיוושע רק ממנו? בקש בקשותיך והתחזק במעשיך, וה' הרחום והחנון ייעתר לך". מששמע כך הלך והתפלל שוב, ואמנם תפילתו הועילה לו והוא ניצל מן המשפט ויצא זכאי.

בריאת עולם מוגבל

הגאון רבי יששכר שפילר זצוק"ל

יש חסד עצום יותר, הרבה מעבר לבינתנו, והתבוננות נוקבת בחסד זה, מחדירה בקרבנו את ההכרה ש'אם זה קורה, הכל יכול לקרות', אפילו דברים שאינם עולים על קצה דעתנו. החסד העצום ביותר שמתגלה בעולם הוא שהקב"ה שאינו שייך בגבול, יצר ועשה עולם מוגבל.

הנה, העולם הבא שהוא עולם נצחי, בתפיסתנו הדלה אנו יכולים להשיג [לפחות מבחינה חיצונית] שהקב"ה ברא אותו. זה מתאים לו, נצח נצחים, עולם שאין בו גבול והפסק, אין בו צרוף של זמנים, ואין בו התחלה או סוף אלא כולו נצח - זה מתאים לקב"ה. אבל העולם הזה שאנו חיים בתוכו - כולו הגבלה, אין דבר בעולם שאינו מוגבל, החל מהיצור השפל ביותר וכלה ביצור הנשגב ביותר ואפילו המלאכים, כולם מוגבלים. גם האדם - יצירת כפיו של הקב"ה, על כל נפלאותיו, על קדושת נשמתו וגבהות השגתו - כולו גבול. ההשגה, השכל, הרגשות, ההבנה, האדם הוא יצור מוגבל, כל כולו גבול.

את העובדה הזו אי אפשר לתפוס ולהשיג, שהקב"ה שלא שייך בו גבול, הוציא מעולמו הבלתי מוגבל בעצם מהותו - את העולם הזה שכל כולו גבול, הוא אמר לעולמו "די" והגביל אותו.

המציאות הזו - עולה על כל דמיון. אם היינו נשאלים האם יתכן כדבר הזה, היינו שוללים זאת מכל וכל. מדוע באמת קבע הקב"ה כך את צורת העולם הזה?

במידת טובו כי רבה, רצה הקב"ה שהאדם ייצור לעצמו את חיי הנצח, בבחירתו בטוב או ברע. ובכן, בחירה שייכת רק בעולם מוגבל, כיון שהשגות בלתי מוגבלות, הן מוחלטות וכובשות כליל, ואינן מאפשרות צד אחר כלל.

לצורך כך ברא הקב"ה 'פנטזיה' שאי אפשר היה לדמיין, והשכל לא קולט אותה - שממקומו ועולמו שאין בו כל גבול, יצר עולם שכולו גבול.

להבנה זו זכו אבותינו כשעמדו לקבל את התורה. הם הכירו במידת חסדו המופלאה של בורא העולם, שיצר עבורם ולטובתם עולם מוגבל, וזה נתן להם את העוז והעוצמה להבין שלא ייתכן שהקב"ה יחייב אותם בדבר שאין בכוחם לעמוד בו, וממילא הם יכולים לומר בלב שלם 'נעשה ונשמע'.

עצם הדבר שהתורה ניתנה לבני אדם הוא גם דבר שאין בכוח השכל האנושי להשיגו. התורה היא חכמתו של הקב"ה, ובהכרח שגם היא בלא גבול, אם כן איך יעלה על הדעת שבן אנוש יכיל בקרבו חכמה כזו.

התמיהה היא לא רק שחכמה זו היא גבוהה ועליונה ממידת חכמת בני האדם, אלא שעצמותה ומהותה אינה מתאימה לחשיבה אנושית, והיא שונה בתכלית

מקו החשיבה האנושי. הרי כל מי שמתבונן מבין שלא יעלה על הדעת שחכמה בלתי מוגבלת, תתאים לחשיבה אנושית מוגבלת.

ואכן יכולים אנו לראות במקומות שונים שאין לנו תפיסה והשגה בדברי התורה, לדוגמא, אנו יכולים לראות דרשה בגמרא במסכת מנחות על הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - בה' בראם. כלומר, אות אחת של התורה מכילה את כל העולם כולו.

כל מהלכי המחשבות וההשגות שבתורה אינם שייכים כלל לבני אדם.

לכאורה מובן מאד מה שכתוב בגמרא במסכת שבת שצעקו המלאכים "תנה הודך על השמים". הודו של הקב"ה אינו שייך כלל ליצורי אנוש.

אבל האמת היא שגם צעקת המלאכים אינה מובנת, הרי אף הם מוגבלים ביחס לקב"ה, ואמנם ביחס לבני אנוש, גדולתם והשגתם אינה עצומה ביותר, אהל התורה הקדושה היא הודו של הקב"ה שאין בו גבול, וממילא גם בה אין גבול, וממילא בה אין גבול, ואם כן אף להם היא אינה מתאימה כלל וכלל.

אלא שהקב"ה 'עושה פלא' - צמצם את התורה. זהו פלא שהשכל אינו מסוגל לקלוט, אבל כבר אמר המשורר ר' ידעיה הפניני 'מה תכלית הידיעה - שנדע שלא נדע'. הידיעה הגדולה ביותר היא ההכרה בכך שכל ההשגחה וההכרה שלנו הם בעמם - לא'. פלאי נפלאות.

ארבע אמות של הלכה

איך מבקשים בקשות בשבת?

הרב צבי רייזמן שליט"א

לכאורה, היאך מבקשים בברכת החודש על פרנסה והרי אסור לבקש בקשות בשבת, ביארתי בספרי רץ כצבי מחשבה ח"א (שער ד מאמר א) מדוע נקראה "תפילת רב" הנאמרת כל שבת שמברכים את החודש בשם "ברכת" החודש ולא "תפילת" החודש, והרי אנו מתפללים ומבקשים בתפילה זו צרכים רבים, כגון אריכות ימים, פרנסה, חילוץ עצמות ודברים נוספים, ויותר היה ראוי לכנותה בשם תפילה.

מכאן רואים אנו שיש הבדל מהותי בין "תפילה" ל"ברכה". בתפילה צריך לבקש ולהתחנן מהבורא ית', שיאזין לקולנו וישמע לתפילתנו. אך ברכה היא מהלך אחר, בברכה יש כח בידיו של המברך להשפיע ברכה ממקורה העליון [ברכה - מלשון בריכה], וכדבריו של רבנו בחיי (דברים ח, י) בביאור הכתוב "ואכלת ושבעת וברכת", וז"ל: "לשון וברכת ענין תוספת ורבו, והוא מלשון בריכה הנובעת מן המקור... והנה כאשר אנו מברכים להקב"ה יש בזה תוספת רוח הקדש, וברכתנו היא סיבה שיתברכו כל בריותיו ממנו".

ביתר ביאור: ברכה חלה כתוספת על דבר קיים, כפי שביאר הרמב"ן (שמות כה, כד) את סוד לחם הפנים: "כי ברכת ה' מעת היות העולם לא נברא יש מאין... אבל כאשר יהיה שם שורש דבר תחול עליו הברכה ותוסיף בו, כאשר אמר אלישע, הגידי לי מה יש לך בבית (מלכים ב ד, ב), וחלה הברכה על אסוך שמן ומלאה כל הכלים. ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר (מלכים א יז, טז). וכן השולחן בלחם הפנים, בו תחול הברכה, וממנו יבא השובע

לכל ישראל". אך תפילה, בשונה מהברכה, פועלת את פעולתה גם אם לא חל על שום דבר. גם כשאדם ניצב כעני בפתח ואין לו כל זכות, ודאי שיכול לפעול בתפילתו. אך ברכה פועלת רק על "שורש דבר" שכבר קיים, ומוסיפה עליו ברכה.

ובשו"ע (או"ח סי' קכז סע' ב) נפסק שאם אין מצויים כהנים בחזרת הש"ץ, אין הציבור עונים אחרי הש"ץ "אמן" אלא "כן יהי רצון". וטעם הדבר מבואר במשנה ברורה (ס"ק י) "דאמן לא שייך כי אם כשעונה אחר כהן המברך, מה שאין כן הש"ץ שאינו אומר אלא דרך בקשה שיברכנו השי"ת בברכה שהכהנים מברכים". הרי לנו הבדל בין בקשה, דהיינו תפילה, לבין ברכה.

ואמנם ברכת החודש, כשמה, היא "ברכה", ואינה תפילה. ברכה שהקב"ה ישפיע עלינו ממקור עליון, חיים ארוכים, חיים של שלום, ברכה, פרנסה ויראת שמים וכו'. [וראיה לכך יש להביא מתיקומה של ברכת החודש לאחר תפילת שחרית וקריאת התורה ולפני תפילת מוסף, כי אם היתה זו תפילה היה ראוי לקובעה בתוך סדר התפילה].

והטעם מדוע ברכת החודש היא "ברכה" ולא "תפילה", בהיותה "תוספת" על דבר קיים, מבואר על פי האמור לעיל שברכת החודש היא "דוגמת קידוש החודש", והיינו שהיום אנו נוהגים לעשות זכר למה שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה. ומתוך מנהג זה שאנו ממשיכים "כעין" מה שהיה, ונוהגים לעמוד כמו שהיו עומדים העדים או העם בשעת קידוש החודש, אנו "מברכים" את החודש, במובן זה שמבקשים מהקב"ה שישפיע עלינו ממקור עליון, חיים ארוכים, חיים של שלום, וכן שתבוא הגאולה במהרה ויחזור בית דין לקדש את החודש על פי הראיה.

ומעתה מעיקרא לא קשה קושיית ערוך השלחן "היאך מותר להתפלל בשבת תפילה חדשה שאינה בטופס ברכות אלא תפילה בפני עצמה" - שכן "תפילת רב" אינה נאמרת בשבת מברכים בגדר של "תפילה" אלא כ"ברכה", ברכת החודש.

האדם חפשי בדמינו

הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל

האדם חפשי בדמינו, ואסור במושכלו.

דמינו מוליכו שובב בדרך לב רצונו.

בל יחת מעתידי הוודאי,

עת יפקוד ה' על כל מפעליו ובשפטים קשים יוסר.

בל ילכד זר בגללו, הוא לבדו ישא פרי חטאו.

אחד הוא, עושה העבירה והנענש.

מרה היא, בל יאמר האדם זה חלי ואשאנו.

פגעי התבל מצעדים המה למכביר, מול ענשי העבירות.

תגעל נפש האדם למדי, יום לשנה יחשב.

אוי לדמיון, אויב הרע הלזה!

מידינו הוא, בכוחנו להרחיקו,

בתתנו און קשבת אל השכל.

להשכיל על דבר אמת, לחשב שכר עבירה נגד הפסדה.

ומה נעשה? הדמיון נחל שוטף, והשכל יטבע

אם לא נולחנו באניה, היא רגשת הנפש וסערת הרוח.

יום כיפור קטן | ערב ראש חודש אדר א'

בברכה האמצעית שבתפילת מוסף של ראש חודש, אנו אומרים: "ראשי חודשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם"; ופירשו ראשונים ש'תולדותם' היינו תולדותיהם של החודשים, שהם העונות שנעשו בהם, ועולת המוסף של ראש חודש היתה מכפרת על כל תולדות ימי החודש שעבר. וכתבו הפוסקים, שגם בזמננו ראש חודש הוא זמן כפרה; ולכן יש לעשות תשובה בערב ראש חודש על כל הנעשה במשך החודש, ואז יהיה ראש החודש זמן כפרה. ורבי משה קורדובירו, היה מכנה את יום ערב ראש חודש: 'כיפור קטן', כלומר, שהוא כעין בבואה של יום הכיפורים.